

Η Άνοδος του Ετάνα στον ουρανό και η μετάστασή του σε ιδιαίτερη ύπαρξη. Παρόντες, συνοδοί του θεού που τον ακολουθούν στην άνοδό του, ιερείς οι οποίοι τελετουργούν, αγαθοδαίμονες, καθώς και το Ιερό δέντρο Γκισγκιντά. Παράσταση από αρχαίο βαβυλωνιακό σφραγιδολίθο, 2000-1600 π.Χ. (Λονδίνο, Βρετανικό Μουσείο).

πρόσωπο της θεάς αλλά μόνο το αντικείμενο του θρησκευτικού σεβασμού που τη μαρτυρία του επικαλούνται κατά τους όρκους και που καθιστά ιερό πρόσωπο όποιον καταφεύγει στην προστασία του. Από τις λατρευτικές συνήθειες τεκμηριώνεται ότι η Εστία είχε τα πρωτεία στην ιεραρχία των θεών. Έτσι στην Ολυμπία ο βωμός της ήταν ο πρώτος στον οποίο θυσίαζαν. Επίσης η έκφραση *ἄφ' Ἐστίας* υπενθυμίζει ότι σ' αυτήν προσφέρονταν πάντα οι πρώτες θυσίες και ότι προς τιμήν της γινόταν η πρώτη σπονδή στα συμπόσια. Εξάλλου στους Δελφούς ο βωμός της θεάς ήταν η *κοινή εστία* των Ελλήνων και από εκεί έπαιρναν τη φλόγα, για ν' ανάψουν τις εστίες των ναών τους. Κάθε αρχαία ελληνική πόλη είχε την κοινή εστία της, όπου διατηρούσαν άσβηστη τη φλόγα προς τιμήν της θεάς. Αυτή η εστία ήταν το κέντρο της δημόσιας ζωής της πολιτείας. Στην Αθήνα και άλλες πόλεις η εστία του Πρυτανείου είχε αντικαταστήσει την παλαιά εστία του βασιλέως. Το κυκλικό κτίριο του πρυτανείου είχε στο κέντρο του βωμό προς τιμήν της Εστίας, όπου έκαίγε συνεχώς το *πύρ της πόλεως*. Μόνο με αυτή τη μορφή λατρείας η Εστία αντιστοιχεί στη ρωμαϊκή Βέστα*. Γενικότερα η Εστία σήμαινε την εστία που βρίσκεται στο κέντρο του βωμού, στο κέντρο της κατοικίας, της πόλης, της Ελλάδας, της γης και τελικώς την ίδια τη γη, ως σταθερή εστία (*ἑστῶσα ἢ ἑστηκυία*, πρβλ. και τα ονόματα Θέμις* και Θέτις*) του σύμπαντος.

BIBLIOΓΡΑΦΙΑ: W. Pötscher, *Hestia und Vesta. Eine Strukturanalyse: Athlon*. In *Honorem Fr.R. Adrados*, 2. Matriti 1987.

G. ΛΙΒΙΕΡΑΤΟΥ

Εταίν. Βλλ. *Έγκους*.

Ετάνα (Etana). Κεντρικός ήρωας ομώνυμου ασσυροβαβυλωνιακού μύθου, στον οποίο, μέσα από αλληγορική και συμβολική ορολογία, περιγράφεται το θέμα του Μεσσία και του Πληρώματος του χρόνου. Πρόκειται για ένα «βασιλέα πάσχοντα», δηλ. την πρώτη υπόσταση του Μεσσία, τη μακρόχρονη μετάστασή του σε άλλη μορφή ύπαρξης και την επιστροφή του, δηλ. τη δεύτερη παρουσία του, οπότε ολοκληρώνει το «έργο» του, που συνίσταται κυρίως στην «επιστροφή της διασποράς». Στο μύθο του Ετάνα έχει ενσωματωθεί ο μύθος του αετού και του φιδιού, με τον οποίο εκφράζεται μια διαχρονική οπτική της σύγκρουσης δύο κέντρων εξουσίας και ιδεολογίας και ο οποίος, ως θέμα, ασφαλώς απασχόλησε περισσότερα ασσυροβαβυλωνιακά έπη και άλλες λογοτεχνικές συνθέσεις, όπου τα δύο κέντρα εξουσίας και ιδεολογίας επιδέχονται και ποικίλους άλλους συμβολικούς όρους.

Σ' αυτή τη σύνθετη μορφή του ο μύθος του Ετάνα έχει ως εξής: Από τα πανάρχαια χρόνια τα διάσημα της βασιλείας, το στέμμα και το σκήπτρο, είχαν διασωθεί από τον Άνου* στον ουρανό. Σε αρκετά μεταγενέστερα χρόνια, όταν οι Ανουνακί, 600 άδηλες υπάρξεις, που η αυλή τους βρίσκεται στο βόθος του Κάτω* κόσμου, στο χώρο του Έσα* και η διάθεσή τους εκφράζει την απόφαση του «Κυρίου της σοφίας» για το πεπρωμένο, ξαναστέλνουν στη γη τη βασιλεία και τα χαρακτηριστικά της, ο Ετάνα βασιλεύει στη χώρα του, όντας ο ίδιος ενανθρωπισμός του θείου, όχι θεός. Η διασφάλιση όμως της βασιλείας απαιτεί διάδοχο, κάτι που στερείται ο «βασιλεύς πάσχων». Ακολουθεί μακρά περίοδος προσευχών του προς τον Σαμάς* Ήλιο της δικαιοσύνης και

απαύγασμα του Έσα ως προς το βίωμα του δικαίου, κατά την οποία είναι σαφές ότι ο Ετάνα δεν βρίσκεται στη χώρα του. Στο τέλος αυτής της περιόδου ο Σαμάς υποδεικνύει στον Ετάνα να προσεγγίσει ένα πηγάδι και να απελευθερώσει τον εκεί φυλακισμένο αετό. Με τον παρεμβολόμενο μύθο του αετού και του φιδιού ο μύθος του Ετάνα συνεχίζεται ως εξής: Ο αετός και το φίδι ζούσαν φιλικά πάνω στο δένδρο της ζωής (βλ. *Γκισγκιντά*), δηλ. ο αετός βρισκόταν στην κορυφή και το φίδι στη ρίζα. Τα δύο ζώα προμήθευαν ειρηνικά τροφή στα νεογνά τους, ώπου το κακό έπεισε τον αετό να κατασπαράξει τα νεογνά του φιδιού. Τότε το φίδι, με την αποδοχή του Σαμάς, έσπασε τα φτερά του αετού και τον έκλεισε στο πηγάδι. Ύστερα από μακρά περίοδο, ο Ετάνα, με την καθοδήγηση του Σαμάς, εισέρχεται ως Μεσσίας στο πηγάδι και απελευθερώνει τον αετό. Ακολούθως ο αετός οδηγεί τον Ετάνα ενώπιον του θρόνου της Ιστάρ*, όπου βρίσκεται το δένδρο της ζωής, όπως έχει διασωθεί από τον κατακλιισμό. Η προσέλαση του Μεσσία Ετάνα στο δένδρο της ζωής, με αποκατεστημένη την κυριαρχία του αετού, χωρίς να γίνεται πλέον λόγος για το φίδι, σημαίνει έλευση διαδόχου και ολοκλήρωση του έργου με τη συγκέντρωση του διασκορπισμένου λαού στη χώρα του Ετάνα.

Η αντιμαχία αετού και φιδιού συμβολίζει τη διαίρεση της ανθρωπότητας σε «εκλεκτό λαό», διασκορπισμένο σε ορισμένη ιστορική περίοδο και συγκεντρωμένο από τον Μεσσία στο Πλήρωμα του χρόνου, και σε «έθνη», τα οποία, αφού κυριαρχήσουν για κάποιο χρονικό διάστημα, θα καταστραφούν στο Πλήρωμα του χρόνου. Σ' αυτό το

σχήμα ο αετός αντιστοιχεί στον «εκλεκτό λαό» και την ανεικονική ιδεολογία του, ενώ το φίδι εκπροσωπεί τα «έθνη» και τον βαβυλωνιακό πολυθεισμό. Σχετικά σημειώνεται ότι συχνά σε ασσυροβαβυλωνιακά έπη οι όροι Όρος, Γλυκά ύδατα, Ουρανός και Γη χρησιμοποιήθηκαν αντί του αετού και ως αντίθετοι στα Αλμυρά ύδατα, τη Θάλασσα και τον Κατακλιισμό. Ο μύθος του Ετάνα, καθώς ήταν στοιχείο παιδείας (προφητικού περισσότερο και λιγότερο μυθολογικού χαρακτήρα) της ασσυριακής μονοθεϊστικής παράταξης, ήταν φυσικό να διασωθεί σε ελάχιστες απεικονίσεις σε σφραγίδες, και αυτές αρκετά πρώιμες, συνήθως χρονολογούμενες στα αρχαία βαβυλωνιακά και ασσυριακά χρόνια. Ο μύθος του Ετάνα συμπληρώθηκε από τον προφητικού επίσης χαρακτήρα μύθο του Νινουρτά* και προσέλαβε συγκεκριμένο νόημα στο πρόσωπο του Ασσυρμπανινάλ* κατά τον 7ο αι. π.Χ., πρόσωπο που θα θεωρήθηκε ως η πρώτη εμφάνιση του Ετάνα.

K. ΜΕΓΑΛΟΜΑΤΗΣ

Ετεοκλής. Βασιλιάς της Θήβας, γενεαλογούμενος ως γιος του Οιδίποδα* και της μητέρας του Ισκάστης* ή Επικόστης (ή της Ευρυγάνειας), αδελφός του Πολυνείκη*, με τον οποίο συγκρούστηκε για την εξουσία. (Γενεαλ. πίν. βλ. *Οιδίποδος*). Από τον Αισχύλο περιγράφεται ως γενναίος υπερασπιστής της πατρίδας του κατά την ηθλορκία της από τους Επτά* επί Θήβας, τους οποίους οδήγησε ο αδελφός του. Για τα γεγονότα, που απέληξαν σε αμοιβαία αδελφοκτονία του Ετεοκλή και του Πολυνείκη βλ. *Επτά επί Θήβας*. Ως γιος και διάδοχος του Ετεοκλή αναφέρεται ο Λαοδάμας, υπερασπιστής της Θήβας κατά την άλωση της από τους Επιγόνους*. Το όνομα του Ετεοκλή δηλώνει τον πραγματικό άρχοντα.

Ευάδνη. 1. Ηρωίδα της Πελοποννήσου, γενεαλογούμενη ως κόρη του Ποσειδώνα* και της Πιτάνης, κόρης του Ευρώτα, ερωμένη του Απόλλωνα* και μητέρα του Ίαμου*, του μυθολογούμενου ως γαργάρη του ιερατικού γένους της Ολυμπίας.

Ευάδνη. 2. Ηρωίδα της Αργολίδας, γενεαλογούμενη ως κόρη του Ίφρη*, σύζυγος του Κapanέα*, ενός από τους Επτά* επί Θήβας και μητέρα του Σθένελου*, ενός από τους Επιγόνους* που, αφού κυριέψαν τη Θήβα, πολέμησαν και στην Τροία (βλ. *Τρωικός πόλεμος*). Η Ευάδνη είναι το μοναδικό στην ελληνική μυθολογία φαινόμενο χήρας που, σε ένδειξη αφοσίωσης στον άντρα της, θυσιάζεται στον τάφο του. Σχετική περιγραφή βλ. στις *Ίκέτιδες* του Ευριπίδη.

E.N.P.